List 41. **NOVICE** Tečaj XXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 11. oktobra 1871.

Obseg: Novo šolsko leto kovaške in živinozdravniške šole v Ljubljani. — Pravilno pripravljanje črnega vina. — Nektere misli o naših šolskih zadevah. (Konec.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Novo šolsko leto

kovaške in živinozdravniške šole v Ljubljani

se začne 13. dan prihodnjega meseca listopada (nov.)

V kovaško šolo se jemljejo kovači, kteri se hočejo kovanja zdravih, napačnih in bolnih kopit in ozdravljanja kopitnih bolezen popolnoma naučiti, da ne bodo vse svoje žive dni le mojstri-skaze, ampak pravi mojstri, kterim morejo gospodarji svoje konje s popolnim zaupanjem izročiti. Ta šola trpí pol leta. — Kdor hoče v to šolo vzet biti, mora se pri podpisanem vodstvu izkazati, 1) z domovinskim listom, 2) s pismom, da se je pri kakem mojstru že navadnega kovaštva izučil, 3) s spričbo svojega fajmoštra, da je lepe in poštene obnaše, in 4) da zná domači jezik vsaj brati, če ne tudi pisati.

V živinozdravniško šolo, ktera celo leto traja, se jemljejo kovači, pa tudi drugi, kteri niso kovači, kmetijski ali drugi mladenči, kterim je za to, da se ali za svoje lastno gospodarstvo naučijo bolno živino gleštati, ali kteri želijo v potrebi pripravni živinozdravniški pripomočniki biti. Ti se morajo izkazati 1) z domovinskim listom, 2) s spričalom svojega fajmoštra, da so lepe in poštene obnaše, in 3) da znajo slovenski brati in pisati, ker je nauk v domačem jeziku.

Nauk v obéh šolah je brez plačila; vsak učenec ima le skrbeti za to, da si za šolski čas oskrbí živež in stanovanje.

Vse bolj na tanko se izvé v tej šoli v Ljubljani na spodnjih Poljanah.

Vodstvo kovaške in živinozdravniške šole
v Ljubljani 1. oktobra 1871.

Pravilno pripravljanje črnega vina.

Med najboljša primorska vina štejejo se črna. Kteremu ni znan kraški in drugi teran, refošk itd.? — In čuda, ravno črna vina se pri nas nepravilno in slabo napravljajo, in to je ravno krivo, da so jako veliki napaki, to je, skisanju v poletnem času zeló podvržena.

Ta napaka je pa naši vinski kupčiji jako škodljiva, in sicer v dvojnem obziru. Dokler je črno vino na videz zdravo, — na videz pravim, kjer začetek kisanja ima vsako naše črno vino že od rojstva v sebi — ima navadno visoko ceno; kakor hitro pa prične cikati, je z visoko ceno že pri kraji in posestnik vina mora biti zadovoljen, da ga po veliko niži ceni brž brž oddá, ako namesti vina noče kisa ali jesiha prodati.

Kolikokrat se ni že pripetilo, da se je kakemu vinorejcu 25, 30 in še več goldinarjev za kvinč dobrega črnega vina ponujalo, pa ga ni hotel dati; to je pa pozneje, znabiti že čez osem dni, prav rad po 20 ali le 15 in še manj prodal, zakaj? — zato, ker se mu je v tem času skisalo.

Ako ima krčmar dober kozarec črnega, zahaja vse rado k njemu, dasiravno je po navadi jako drago, znabiti 60, 80 soldov bokal. Kakor hitro pa prične cikati, ga po tej ceni že nobeden piti noče, in krčmar je prisiljen, ceno zeló znižati, se ve da v lastno zgubo.

S tem je gotovo dokazano, da je kisanje naši vinski kupčiji v tem obziru jako škodljivo, ker se v deželi sami veliko manj denarja za-nj skupi kakor bi se ga lahko, ako bi naša črna vina te napake prosta bila.

Druga dosti večа škoda nastane pa iz resnice, da je ravno skisanje krivo, da ne pride naše črno vino čez meje dežele, to je v veliko splošno vinsko kupčijo, ktera bi mu ceno povikšala, in veliko obilnejše pridelovanje opravičila. Naj dokažemo tudi to.

Severne vinske dežele so zato imenitne, ker se v njih jako dragocena dišeča vina (Bouquetweine) pridelujejo, ktera so pa vsa svitle barve. Okusnih odločno črnih vin pa niso v stanu z vso svojo marljivostjo pridelati, kajti gorkote imajo premalo. To stori, da so v teh deželah odločno črna ognjena vina ravno tako draga, kakor pri nas na pr. Riesling, Traminer itd. Al zakaj ne pridejo k nam po-nj? bo marsikdo prašal. Zato ne, ker vinski trgovci dobro vedó, da so vsa naša črna vina zavoljo slabega pripravljanja skisanju podvržena; cik pa sovraži severnjak tako, da noče od tacega vina čisto nič vedeti, še manj pa, ako je vrh tega še neprimerno zagoltno, kar so zopet naša črna vina sploh.

Ta okoliščina je že mnogim vinskim trgovcem misel sprožila, kako da bi se dalo tej reči pomagati. Laibenfrost, skoro največi dunajski vinski trgovec (30 do 40.000 veder ima vedno v svojih hramih), je prvi pravo zadel. Sprevidevši, da je naše črno grozdje izvrstno in da le naprava je slaba, si je mislil — saj si sam lahko vino pripravljam — kar je tudi storil. Naložil je na železnico vso potrebno pripravo, kakor kipelne kadí, stiske, sode itd., ter se podal v Dalmacijo. Tukaj si je skupaval grozdje, ktero je pravilno podelal. Zadosti dokipeli (izvreli) mošt je na Dunaj izvozil, kjer zdaj bokal refoška po 3 gold., in še draže prodaja.

Lansko leto bil je že v drugič v Dalmaciji, kamor bode za naprej gotovo vsako leto dohajal.

Ali je treba še dokazov, da je nagnjenost skisanja našega črnega vina vinski kupčiji v resnici čez vse škodljiva, ter da je neobhodno potrebno se boljšega pripravljanja poprijeti? — Gotovo ne, zatega del vino-

rejci na delo! Poglejmo, kje vzrok skisanja tiči; kajti le, ako pregrešek spoznamo, smo v stanu ga poravnati. To doseči, je neobhodno potrebno, slabo napravljanje nekoliko natančneje pregledati.

Navadno se pri nas črno vino tako napravlja, da se pred vsem nepopolnoma zdrozgano grozdje nekoliko dni v kadi ali bednju primerno pusti; mora se nekoliko na grozdji kuhati. Ko že dobro delati prične, potem se še le popolnoma zdrozga, na kar se cela drozga, mošt z luščinami, hlastinami in pelki vred, v odprtih kadéh ali bednjih kipenju prepusti; vendar ne mirnemu kipenju, kjer vsak dan se na vrh splavane tropine s kolmi v mošt potlačijo, to zato, da zadobi vino temnejšo barvo (več barve).

To se godi kakih 14 ali še več dni, po kterih se mošt kakor dokipel izpod tropin vzame, ter v sod spravi. Tropine se dobro odtisnejo in ves odtiskovec se dodá prostovoljno odteklemu v sod. Ako to kipenje ves čas kemično nadzorujemo, najdemo, da je popolnoma napačno, kajti ravno med kipenjem se zarodí cik (Essigstich) v drozgo, ta pa prestopi v vino. V vinu se zavoljo nizke jesenske, posebno pa zimske toplote sicer ne more naprej razvijati; to stori pa, kakor hitro mu poletna gorkota postane ugodna. Temu je pripisovati, da se cik le jeseni ali pozimi ne spozna, ker, kakor rečeno, o tem času je še jako mlad slaboten.

Kako da je to mogoče, je dandanes dognano, namreč tako-le:

Mladi mošt, iz zrelega grozdja ravno stisnjeni sok, obstojí bistveno iz vode, to je 70 do 75 odstotkov, sladkorja 25 do 30 odstotkov, celó malo vinske kisline 4, 5 do 6 tisočink; še druzih obstojnih delov je tako rekoč izginljivo malo. Pri kipenju se voda ne spremeni, ona ostane voda, kislina je tudi nespremenljiva; ali sladkor se mnogokrat spremeni, kakor tudi vsi drugi obstojni deli, od kterih je bilo rečeno, da je njih množina izginljivo majhna. Iz zadnjih nastanejo namreč tako imenovane okusne snovi (Extraktivstoffe), kterih danes kemično do dobrega še ne poznamo. Sprememba sladkorja je pa sledeča: blizo polovica se spremeni v vinski cvet ali alkohol (v nadaljevanji se hočem le zadnjega izraza posluževati); druga polovica pa v ogljeno kislino, to je tisti zadušilni plin (ali gaz), kteri iz bednjov puhtí, ki je teži nego naš navadni zrak, in v kterem vsaka luč kakor tudi vsako živalsko življenje vgasne. Vsa ogljena kislina pa ne izpuhtí, marveč je prejde velik del v vino.

Dokler je kipenje silno, pokriva ogljena kislina, ker je teža od zraka, vso drozgo tako, da zrak do nje ne more toraj tudi poglavitni obstojni del zraka ne, to je, kislec.

Kakor hitro pa kipenje mlačno postane ali celó potihne, izgine ogljena kislina in s tem tisto pokrivalo, ktero je dosehmal celo drozgo zračne dotike branilo.

Zdaj nastopi čas, v kterem se prične narejati cik, kteri ni nič druzega kakor kisova kislina, ktero v kisu (jesihu) čislamo.

Alkohol ima namreč to čudno lastnost, da požre nekoliko kisleca, kteri ga zato v kisovo kislino spremeni. To se tem lože zgodí potem, ko s tlačenjem tropin (pod mošt) ogljeno kislino dočest prerenemo, in kislicu vhod tako-le širimo. Da se v resnici v tem času cik vgnjezdi, ni treba še le kemično preiskavati; vsaj je nos tisti, kteri nam kaže, da je res neka kislina nazoča, vsaj dišijo tropine odločno kislo. Ves alkohol se vé da v kisovo kislino spremeniti ne more, vsaj nima zadosti gorkote, in tudi zadosti časa ne; ali zadosten je že njen sled. (Dal. prih.)

Šolske stvari.

Nektere misli o naših šolskih zadevah.

Spisal Janez Bilc.

(Konec.)

IV.

Materni jezik — učni jezik.

„Kolikor jezikov znaš, toliko ljudí veljaš“ — to je stara prislovica, ki ima vedno svojo veljavo. Vendar pa namen ljudskih šol ni, otróke v mnozih jezikih podučevati; namen ljudskih šol je veliko obširniši. Poglavitni namen teh učilnic je, um z vedami, ki so praktičnemu (vsakdanjemu) življenju potrebne, bogatiti in pa srce žlahniti. To, in nič druzega nimajo vzlasti šole na kmetih doseči; vse drugo ni potrebno in je velikokrat temu glavnemu namenu nasprotno. Če se čas preveč rabi v poduk tujih jezikov, se drugim za življenje potrebnim vedam krade, in doseže se le to, da učenec, ki je 4 ali 5 let v šolo hodil, le nekoliko tujih stavkov govoriti in pisati zná, v potrebnih stvaréh je pa pravi nevednež, pravi siromak. Take so bile pred 1848. letom pri nas vse ljudske šole in so žalibog! v nekterih krajih še danes. Dokazov navajati za to bilo bi v morje vodo nositi, vsaj jih imamo pred očmí, vsaj so nam „Novice“ in drugi časniki veliko masla take kulture prinesle v podobi ljubeznjivih pismic itd., ki so bila v taki nemščini pisana, da človek, ako jih bere, ne vé, ali se bi smejal ali pa jezil.

Namen ljudskih šol ni otroke nemščine učiti, temuč jih v krščanskem nauku, v branji, v pisanji, v računjenji, v domačih spisih izuriti, jih nekoliko seznaniti s rastlinstvom, živalstvom in rudninstvom, z deželami po svetu, jih v sadjereji, v sviloreji, v vinstvu, v čbeloreji, v primeru kraja in različnih okoliščin, podučiti in sploh poštene in razumne državljane in dobre kristijane izrediti. Glejte! za to so ljudske šole. Tudi papagaj ali škorec se navadi tuje besede, da cele stavke izgovarjati, pa zato je vendar-le zmiraj — papagaj ali škorec. Pustimo toraj nemščino v šolah na kmetih, in le v trgih in mestih v čveterorazrednih šolah naj se je šolarji učijo, kot tujega jezika. Naučili se je popolnoma ne bodo, pa imeli bodo podlago, da se je, ako jim je bo treba, pozneje v viših šolah ali pa po svojem prizadevanji do kraja navadijo. Kaj pa misli človek, ki trdi, da je učenju primerno in ugodno, ako se v tujem — pri nas v nemškem — jeziku podučujejo predpisane šolske tvarine? Kam je tak človek zabredel?! To, to je, da se Giskrovega izraza poslužimo „ein pädagogischer Unsinn“. Takemu pedagogu, ki ga le ponemčevanjska politika vodi, je nemški jezik več, kakor prava omika, pravo izobraženje. Takemu možu je tuji jezik več ko materni, — on je renegat, to je, izneverjenec svojega naroda. Pa kaj bom v tej zadevi več pisal, vsaj so nedavno „Novice“ to stvar dobro pojasnile tistemu gospodu, ki je v naših šolah kaj tacega tirjal; in kdor te stvari še dozdaj ne spreviđi, on ali nima očí, ali jih pa pred resnico zapira, da je ne vidi.

Sklenem pa svoj spis, ki mi je veči narastel, kakor sem izprva mislil, s temi kratkimi opazkami.

Šola ljudska mora biti verska: brez krščanske vere ni omike. Če duhovni na kmetih v šoli ne pomagajo in je ljudem ne priporočajo, ne more šola nikdar napredovati.

Šola bodi národna; v tujščini podučevati se pravi: grešiti zoper národ, prazno slamo mlatiti.

Če hočemo, da se učitelji z večo ljubeznijo šole oklenejo, zboljšajte jim stan, skrbite posebno za njih

starost in za zapuščene družine, da jih zraven druzih skrbí tudi skrb za prihodnost ne tare.

Narodna šola bodi kmetovo vseučilišče, v njej naj se kmetovalec ne vadi samo brati in pisati — temuč vsega, kar bode potreboval. Slišal sem o nekem izvrstnem duhovnem učitelji na Gorenskem, da je odrasle šolarje o prostih urah celó slamnike plesti učil, in jim razlagal, kako bodo župane volili, kar so tudi z lističi storili in si med seboj župana zbrali, da jim je pokazal, kako se vršijo volitve.

Kakor tirjajo okolščine kraja in časa, naj se tukaj sadjereja, tam o svilnih gosenicah, v tretjem kraji zopet nauk o vinstvu, povsod pa o živinoreji, ker živina je večidel največi kmetov kapital, otrokom predava.

Nobena šola pa naj ne bi bila brez vrtiča, kjer se vse djansko poskuša in otrokom globoko v srce zapiše. Kar otroci v šoli slišijo, to žalibog, večkrat pozabijo, kar so na vrtu videli, tega nikdar ne zabijo. — Lepemu petju naj se v šolah več prostora dá, kajti ono požlahnuje srce.

V kmečkih šolah je dovelj telovadbe, ako učitelj učence ravno stati in lepo hoditi navadi; več s tem ukom vkvarjati se je nepotrebno, nepraktično.

Pri šolskih izhodih, ki naj bi se med letom včasih napravili, naj učenik pazi, da se šolarji lepo obnašajo, da so med seboj priljudni in omikani.

Šolske preskušnje niso nepotrebne, temuč koristne; one so pridnim plačilo, lenuhom spodbuda, starišem tolažba, vrlim učiteljem veselje.

Darila šolska (premije) naj se zopet vpeljejo. Če se že gospodarju, ki je lepo kobilo, lepega vola izredil, darila dajó, njemu, ki ima že v lepi živinici dovolj plačila, zakaj se ne bi pridnemu šolarčku darilo privoščilo?

Učitelj naj bo ljubeznjiv oče svojim šolarjem; vendar naj bi tudi šiba iz šole ne zginila. Strah mora tudi v šoli biti, in ako se šolarji ne bojé učenika, bodo kmalu oni njega strašili.

Poslednja moja beseda o ljudskem šolstvu pa je: dobre šole, srečna dežela!

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

S.

Schwert, meč.
Schwertstreich, sek, mah.
Schwimmen, plavati.
Schwimmhang, plavalna vesa.
Schwimmhangswelle, kolo v plavalni vesi.
Schwingen, kolebati.
Schwung, kolebljej.
Schwungbaum, drevo za kolebanje.
Schwungseil, vrv za kolebanje.
Schwungstemmen, vpreti se s kolebljejem.
Secondhieb, sek zunanji.
Secondlage, lega zunanja.
Section, polovica.
Seil, vrv.
Seite, stran.
Seitendeckung, stransko kritje.
Seitenmarsch, stranski pohod.
Seitensprung, stranski skok.
Seitgrätschstellung, stoja v razkreki.
Seitliegehang, stranska vesa v leži.
Seitsitz, seja po strani.
Seitstütz, opora po strani.
Seitwärts, v stran.
Senken, znižati.
Senkrecht, navpik.
Sieger, premagalec.
Sitz, sed.
Sitzaufschwung, vzhit v sejo.
Sitzhocke, počep.
Sitzwechsel, menjava seje.
Sitzwelle, kolo iz seje.
Sohle, podplat.
Spannstütz, razpora.
Speichgriff, prijem v pologi palca.
Speichhieb, mah v pologi palca.
Speichlage, pologa palca.
Spiess, kopje.
Spille, vreteno.
Spitze, bodečina.
Splitter, pezdir.
Springel, stojan.
Springen, skakati.
Springschnur, vrvica.
Springstab, palica za skakanje.
Sprosse, špriklja.
Sprung, skok.
Sprung von der Stelle, skok z mesta.
Sprung mit Anlauf, skok z naletom.
Sprung mit geschlossenen Füssen, skok s sklenjenimi nogami.
Sprung mit Vortritt, skok s predskokom.
Sprung zum Stütz, skok v opori.
Sprung rückwärts, odskok.
Sprung seitwärts, stranski skok.
Sprung vorwärts, predskok.
Sprungbein, skočna noga.
Sprungbrett, deska za skakanje.
Stab, palica.
Stabspringen, skakati s palico.
Stampfen, teptati.
Stand, stoja.
Standbein, stojna noga.
Stange, drog.
Standort, stališče.
Stärke, moč.
Stärke der Klinge, moč rezala.
Stätbein, stojna noga.
Stehsprung, skok v stojo.
Stehschwung aus dem Kniehange, skolebniti v stojo iz kolenje vese.
Stechen, bosti.
Stehen, stati.

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Češki.

Dopolnjeno je! Sprava s Češkim kraljestvom je tečaj, okoli kterega se suče osoda Avstrije. Hohenwart je to sprevidel, ko je nastopil ministerstvo. Dolgo dolgo so trajale razprave ministerstva s prvaki slovanskimi na Češkem, dokler je prišlo do tega, da je Češkemu deželnemu zboru cesar poslal pismo (reskript), na ktero je pretekli pondeljek z adreso odgovoril. Adresa pred vsem izgovarja ponižno zahvalo za to, da Njegovo Veličanstvo priznava pravo kraljestva Českega, potem obžaluje obnašanje nemških poslancev in živo razodeva željo, da bi Slovani in Nemci, ki bivajo na Češkem, složni skupaj živeli. Adresa popolnoma priznava spravo, ki jo je Avstrija z Ogersko dognala, priznava pa isto tako tudi vse dolžnosti, v ktere se je Njegovo Veličanstvo zavezalo z drugimi deželami. Adresi je priložen načrt 18 pogojev (temeljnih postav), po kterih naj bi se sprava s Češkim kraljestvom dognala. Jedro teh temeljnih določeb je na kratko to-le:

Česko kraljestvo pripoznava za vzajemne zadeve z druzimi deželami: vnanje zadeve cesarstva, vojno izvzemši dovoljevanje novincev, in postavodavstvo o vojni dolžnosti kakor tudi o tem, kam se posajajo polki in kako se preskrbujejo z živežem; dalje uravnavo državljanskih razmer vojakov. Česko kraljestvo dalje za vzajemno pripoznava denarne zadeve ozir vzajemnih stroškov.

Vzajemno ministerstvo upravlja le vzajemne zadeve.

Pravica do notranje uredbe in vodstva vzajemne vojne gre le cesarju samemu.

Čehi pripoznavajo delegacije, v ktere izmed svoje srede volijo 15 delegatov in 8 namestnikov; oni pripoznavajo določbe, ktere so se o uredbi, področji in opravilskem obravnovanji ustanovile za delegacije z Ogri.

Čehi pritrjujejo finančni pogodbi z Ogri po dogovorjenih odstotkih, prav tako tudi pogodbi o preosnovi vojaške granice, kakor tudi pogodbi o dogovorjenih doneskih za vzajemni državni dolg; dalje kupčijski pogodbi sklenjeni z Ogri.

Vse nevzajemne zadeve spadajo v postavodavstvo českega deželnega zbora; ker pa je želeti, da se

druge vzajemne zadeve kraljestvom in deželam samim na korist skupno obravnavajo, zato češki deželni zbor pripoznava potrebo, da se skrbí za njihovo vzajemno obravnavanje. V ta namen se ustanoví namesti dosedanjega „rajhsrata“ kongres delegatov, v kterega se pošiljajo poslanci iz vseh dežel. Take vzajemne zadeve so: postavodavstvo o colu, o kupčijskem, morskem in menjiškem pravu, o meri, tehti, patentih o znajdbah, o varstvu mark (znamenj) in izgledov in duhove lastnine, banke listnice, neposrednji davki, monopoli, regalije, kolki, pristojbine, kovanje denarjev, občilne naprave, osnova vojaštva in vse postave, ki so potrebne, da se ohrani edina vojna in da je na boj vedno pripravljena. Potem državni dolg, nepremično vzajemno državno premoženje, postavodavstvo o državljanstvu, o bivanji in začasnem naselstvu inodeželanov. Te zadeve se izročé ministerstvu in sicer takemu, ki obstojí izministrov za posebna opravila in dvornih kancelarjev, oziroma deželskih ministrov.

Česko za vzajemne zadeve plačuje odstotke, ki jih preračuni deputacija deželnega zbora; tako tudi dogovorjeni donesek za državni dolg. To stvar deputacija deželnega zbora s posredovanjem vlade obravnava z deputacijami druzih kraljestev in dežel.

Čehi so dalje voljni z drugimi kraljestvi in deželami skleniti pogodbo o domovinstvu, potnih listih, skrbi za tujce, vzajemnem izvrševanji sodnijskih sodeb, o priznavanji akademičnih odlikovanj in šolskih spričal in o postavodavstvu, kako se imajo obravnavati vzajemne zadeve.

Starešinstvo (senat) — namesti sedanje gospôske zbornice — obstoječe deloma iz dednih, deloma iz članov, ki jih po predlogu deželnega zbora cesar izvoli za žive dni, v kterem bodo sedeli tudi princi cesarske rodovine, nadškofje in knezoškofje, pretresuje in potrjuje državne pogodbe, ki državi nakladajo bremena ali nameravajo premeniti državne meje, razsoja prepire med deželami, prepire o obročji med zborom poslancev in deželnimi zbori. To starešinstvo sklepa tudi o predlogih za premembo osnovnih postav.

Deželni zbor štajarski.

V seji 5. dne t. m. je dr. Vošnjak s slovenskimi poslanci vred na zastopnika c. kr. deželne vlade stavil vprašanje: ali slavna vlada ne misli tudi štajarskemu zboru predlagati narodnostno postavo, kakor jo je predložila českemu zboru? Cesarski namestnik je obljubil odgovor v eni prihodnjih sejah. — Dr. Vošnjak vpira svojo interpelacijo na to, da štajarski Slovenci že leta na leta tožijo, da ne vživajo narodne ravnopravnosti, al še danes smo tam, kjer smo bili, bodi-si v šolah, bodi-si v uradnijah. Českemu zboru je sl. vlada predložila tako postavo, našemu dozdaj še ne, in vendar nam je je isto tako potreba, kajti tudi tù bivata dva naroda: nemški in slovenski. — V seji 7. dne t. m. je bil iz skupine kmečkih občin gosp. Herman, pogumni zagovornik narodnih pravíc, spet za deželnega odbornika izvoljen.

Deželni zbor Linški.

V seji 6. dne t. m. je bila sprejeta postava, ktera odločuje to, da poslanec, kteri brez dopusta iz sej izostaja ali deželnemu zboru svoje sodelovanje odtegne, zgubí poslanstvo.

Deželni zbor Goriški.

3. seja 6. oktobra, ob 11. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so občinske zadeve, kmetijska šola in računi. — Cesarski komisar je odgovoril na dve interpelaciji: 1) Na Deperisovo i. d. (iz poprejšnje, II. letošnje seje) zadevajočo popravljanje koroške ceste pri Dolgi Njivi in Ročinji. Odgovor je dovolj ugoden. Pri Dolgi Njivi se niso dela nadaljevala zato, ker se je imela meriti prav ondot popred železnica in potle še le una cesta. 2) Čital je obširno razpravo na lansko Dottori-evo vprašanje, ali ne misli vlada pri odbitkih davkov oziroma pri njih uravnavanji v ozir jemati kakor pred bolezen trtno, tako tudi zgubo, ki jo ima posestnik zarad žvepljanja? Odgovor finančnega ministerstva ni kaj ugoden. — Kmetijska šola je vendar enkrat za trdno — nadjamo se — ustanovljena. Da so si Lahi pridobili pravico, napraviti „srednjo kmetijsko šolo“ in pa dati njih slavnemu (?) Monà-u 2500 gold., bili so prisiljeni tudi slovenskim zahtevam pritrditi v tem, da naj bode šola, kolikor se dá, praktična; da ima biti slovenski oddelek v učnem (didaktičnem) oziru od laškega skor neodvisen, ter imeti kot tak posebnega učitelja-voditelja; zato so se vsem učiteljem plače znamenito zvišale. Glavnim učiteljem se z 1200 gld. vsakih 5 let za 10% povikša, in 200 gld. doklade se daje za stanovanje; asistentu 700 gld. in 100 gld. za stanovanje itd. Tisti izmed glavnih učiteljev-vodjev, kteri bo viši ravnatelj v upravnih in discipl. zadevah, bode dobival še 400 gold.; če se pa to ravnateljstvo Monà-u izročí (s stalno plačo 2500 gold.), odpade doklada 400 gold. in odpadejo petletni odstotki). Velike stroške si je zadela dežela, a vse bo pozabljeno, da le bo šola živim našim potrebam vstrezala. Sekcijski svetovalec v ministerstvu za poljedelstvo, dr. Lorenz, ki je bil pretekli teden tukaj, obetal je, da dá tudi vlada kakih 30—40.000 gld. podpore za našo kmetijsko šolo. — Sprejemali se bodo va-njo 15letni mladenči, ki so že dovršili spodnji gimnazij ali nižo realko, ali ktere vodja po sprejemni preskušnji za sposobne spozná. Ustanovilo se je za Slovence na kmetijski šoli 7, za Lahe pa 5 štipendijev po 60 do 80 goldinarjev. — Poročevalec o tej šoli v današnji seji je bil dr. Deperis. Debate ni bilo treba, ker so se bili Slovenci in Lahi vže prej o vseh točkah, ki so prišle danes na glasovanje, porazumeli. Vendar pa moram omeniti vmesen primerljej, kteri ni nezanimiv.

Ko je bil poročevalec dr. Deperis prečital poročilo in točke, ki uravnujejo šolo, prosi za besedo poslanec Faganel in vpraša, zakaj se niso točke tudi v slovenskem jeziku prebrale, kakor je to pri drugih „postavah“ navadno. Glavar pretolmači Faganelove besede; vse tiho. Glavar: Stavi li g. F. nasvet v tem oziru? Faganel: Stavim nasvet, da naj se vse točke postave tudi po slovensko berejo. (Nasvet je podprt). Glasovali so pa za-nj samo 3—4 slovenski poslanci. Tiste točke, namreč niso prava deželna postava (kakor je bil glavar že poprej memogredé omenil), ampak ustava (štatut) kmetijske šole, kakor imamo na pr. enako ustavo zavoda gluhonemov. Potem prosi F., naj bi se mu pojasnilo, zakaj so se učiteljem kmetijske šole plače za toliko zvišale, da so bolje plačani, nego profesorji drugih srednjih šol. Glavar pové po italijanski, kar je F. rekel, in pomigne poročevalcu Deperis-u, naj bi to stvar pojasnil. D. molči. Glavar ga milo pogleduje boječ se znabiti viharja na eni ali na drugi strani zbornice. D. molči; vsi drugi molčé. Glavar: Stavi li g. F. kak nasvet? F.: Nasveta ne stavim, samo pojasnila želim. Glavar še enkrat D. in druge zbornike pogleda. Vsi molčijo. Glavar: Ker se gosp. poročevalcu ne zdi primerno, pojasnil podati, pojdimo dalje! Prične se glasovanje o posamnih točkah. Pri tistem odstavku, kteri govorí o plačah, oglasi se poslanec Črne in pravi, da si šteje — kot ud odseka za kmetijsko šolo — v dolžnost pojasniti vzroke povišanja plač; popred o splošni debati, da ni hotel govoriti, ker se mu zdi priličniše

govoriti še le zdaj, ko gré za posamne točke. Sicer pa je bil poročevalec že v sporočilu kolikor toliko razložil; zakaj da je bilo treba plače povišati. Zvišale so se zato, da se profesorji na šolo za trdno priklenejo, ker je težko dobiti sposobnih. Plače da niso više — je rekel Črne — ko druzih profesorjev srednjih šol, kajti ti imajo petletnice po 200 gld., kmetijske šole profesorji pa le po 100 gold. — Ta vmesnica se mi zdi zanimiva zato, ker nam kaže nekak nov „modus vivendi“ med Lahi in Slovenci v našem zboru. Molčanje, namreč se je zdelo Deperis-u primeren pomoček, ohraniti v zbornici — mir (!) ali pa speljati Faganela „ad absurdum“. Molčanje slovenskih poslancev (prvikrat), oziroma njih glasovanje zoper F—ov nasvèt, imelo je mu biti brž ko ne opomin, naj ne bi streljal na vrabce s topom in ne požigal smodnika brez potrebe in o nepravem času. — O razpravljanji predloga deželnega odbora zadevajočega odtrganje občine Tribuše od županije Čepovanske je nastalo tudi en malčice debate, ktere so se vdeležili Dottori, Dolijak, Pagliaruzzi (zoper ločitev), Faganel, Mavrovič in poročevalec Gorjup (za ločenje). Ustanovljenje posebne županije se je na zadnje dovolilo. — O naslednjih točkah dnevnega reda (računi in prevdarki) je med drugim deželni poslanec Candussi deželnega odbornika Deperis-a zarad nekterih pomanjkljivosti rahlo pokaral. — Še naj pristavim, da je naznanil glavár o začetku seje mnogo peticij, ktere so se vse dotičnemu odseku izročile.

4. seja 7. okt. — Današnja je imela biti najmikavniša seja, a zasuknila se je reč drugače. Bila sta na dnevnem redu samo dva predmeta: zemljiške (gruntne) knjige in glasoviti volitni red in kar sem spada. Poslušalcev se je bilo zbralo še precej, a čakati so morali $^3/_4$ ure začetka; zvedelo se je, da se skušajo Slovenci z Lahi zarad volitnega reda pogoditi. — Ob $^3/_4$12. se je pričela seja. Poročevalec deželnega odbora o zemlj. knjigah je bil poslanec Gorjup. Zbor je vzel na znanje, kar se je z letom 1869. pretreseno, pa v Beču nepotrjeno zemljiško knjižno postavo dosehmal godilo in kar misli zbor še vprihodnje ž njo storiti, predno bo zrela za obravnavanje v zboru. Dogovarjanja je treba še z višo deželno sodnijo, da se predlanski načrt uravná po državni dotični postavi. — Na to pride branje poročila (Pajer) odseka političnega o volitnem redu in pa dotičnega poročila manjšine slovenske v istem odseku (Gorjup, Lavrič, Winkler); bral dr. Lavrič. Trajalo je oboje skup čez $^3/_4$ ure. Večina (laška) namreč, odseka političnega, kteri je obravnaval volitni red, stavi predlog, naj bi se vsi 3 dotični načrti postav, kakor so došli od vlade, potrdili. Manjščina (slov.) pa nasvetuje: enako število poslancev (kakor laške narodnosti, tako tudi slovenske); dva slovenska poslanca v deželni odbor, kakor do zdaj, in enega v državni zbor, kakor do sedaj. Ako Lahi teh principov ne potrdijo, noče se spuščati slovenska stran v nadrobno pretresovanje postave. H koncu je bral dr. Lavrič še svoj predlog, naj bi se vsi 3 načrti postav (novi volilnik in ostali dotični popravki v deželni ustavi) zavrnili na politični odsek nazaj. Še pred generalno debato nasvetuje poslanec Gorjup, naj bi se, ker je že pozno, in ker so imeli poslanci premalo časa, sporočila in ves ogromni, v njih zapopadeni material pretehtovati, obravnavanje tega predmeta za ktero drugo sejo prihodnjega tedna odložilo. Poročevalec Pajer pravi, da nima nič zoper odloženje, samo da se določi, da se dene stvar na dnevni red prve prihodnje seje kot prvi predmet. Po kratkem razgovarjanji o tej formalnosti, za ktero pa menda nekaj važnega tičí, glasovalo se je o popravnem nasvetu Pajerjevem, ki je tudi obveljal. Glasovali so za-nj vsi Lahi in na desni strani Winkler in Gorjup. Ob 1. uri se je seja končala. Prihodnjo je napovedal glavar za v sredo (11. t. m.).

Deželni zbor Kranjski.

V seji 4. oktobra, ki je bil god (imendan) Njegovega Veličanstva, dr. Jan. Bleiweis z ozirom na to nagovorí zbor tako-le: „Obhajali smo ravnokar s cerkveno svečanostjo imendan presvitlega cesarja, vojvode našega. Pošiljali smo gotovo vsi najtoplejše prošnje, da bi Gospod nebes in zemlje mu dodelil moč, da dovrši to, kar si je v tej za Avstrijo osodepolni dobi postavil za svoj cilj in konec, rekši: mir bodi med narodi! In te besede je presvitli cesar dejansko vresničil z velikodušnim reskriptom do českega deželnega zbora. (Živio!) Ta reskript, gospôda moja, pomeni oljko mirú v Avstriji! Da pa državna ladija, ktero so viharji v preteklih 10 letih gnali sèm ter tjè, pride vendar enkrat v mirno zavetje, treba je, da vsi narodi lojalno so presvitlemu cesarju na pomoč, in med temi je gotovo slovenski narod tisti, ki se sme šteti med vselej najzvestejše narode. Svet dobro vé, slavni zbor, da besede „hrast se omaja in hrib, zvestoba Slovencu ne gane“, niso prazna fraza. Narod naš je to v burnih časih dejansko pokazal in to bode tudi pokazal vsigdar, ako mu bode zopet prilika dana. Temu priča smo mi zastopniki slovenskega naroda na Kranjskem, ki danes pred častiti prestol prinesemo navdušeni klic: Bog živi presvitlega cesarja, vojvodo našega! (Ves zbor navdušeno trikrat kliče: Živijo! Slava mu!) Gosp. deželni glavar pa naj to preponižno čestitanje po brzojavu Njegovemu Veličanstvu poroča. Deželni glavar dr. Razlag nasvetuje, da se ta predlog odobri s trikratnim živio-klicem. (Živio! živio!)

Potem so se začele obravnave današnjega dneva. — Po deželnem odboru izdelana nova občinska postava za ljubljansko mesto (referent dr. Costa) se stavi na dnevni red prihodnje seje.

Važna stvar za ljudsko šolstvo na Kranjskem je prišla zdaj na vrsto. Dr. Bleiweis namreč je poročal o tem, kako bi se po novi postavi dali pomnožiti dohodki normalnega šolskega zaklada (Normalschulfond). Iz tega poročila povzamemo glavniše točke.

Čedalje silnejše — pravi — trkajo potrebščine za ljudske šole na vrata deželne naše zbornice. Ne le, da imamo še premalo ljudskih šol ali ne popolnoma osnovanih zato, ker so občine naše preuboge, da bi jih mogle iz lastne moči napravljati, temuč tudi to je resnega prevdarka vredno, da so učitelji naših ljudskih šol, z malo izjemami, siromaško plačani, in da bridka skrb, kaj bode v starosti ž njimi in rodovino njihovo, jih spremlja skozi celo življenje. Deželni zastop ves čas svojega obstoja vidi in čuti vse to; al ker je deželni zaklad tudi reven in se nabira le po prikladah na davke, odlagal je potrebno pomoč šolstvu dosehmal. Zdaj pa, ko smo prišli do tega, da imamo pred seboj načrt dveh novih postav, namreč: postavo, kako naj se uravná naprava, zdržavanje in obiskovanje javnih ljudskih šol, in pa postavo, kako naj se uravnajo pravne razmere učiteljev ljudskih šol, ki nam ju je vlada predložila že leta 1869. in ki se imate rešiti v sedanjem zborovanji, zdaj je treba misliti na to, kako pridobiti si denarne pomoči za ljudsko naše šolstvo, tako, da se občinam in deželnemu zakladu vsaj nekoliko olajšajo doneski za šolstvo. In posrečilo se je deželnemu odboru najti to pomoč v postavi na Štajarskem, potrjeni 13. oktobra 1870. leta od Njegovega Veličanstva, po kteri se je blizo stoletna postava o doneskih zapuščin

(Verlassenschaften) odpravila, ki je celó pomagala normalnemu šolskemu zakladu in na njeno mesto lansko leto stopila nova in bolj pravična, ki donaša temu zakladu zdatne pomočke, ki se nabirajo mnogokrat od tacih, ki po zapuščinah hipoma pridejo do velicega premoženja, da sami ne vedó kako. Kar tedaj postava drugod dovoljuje, tega ne more odreči nam in to tem manj, ker je visoko c. kr. ministerstvo nauka in bogočastja z dopisom od 15. junija t. l., štev. 3547, samo obrnilo pozornost deželnega odbora izrekoma na zapuščine po umrlih, rekši, da c. k. dvorni dekret od 1788. leta, štev. 926, ni več primeren današnjemu času, ker doneske k normalnemu zakladu razmerja po stanovih in ne po znesku zapuščin. Omenjeni c. kr. dvorni dekret je odrajtvilo k normalnemu zakladu določil od zapuščin tako-le: Če je zapuščina znesla ali presegla 300 gold., je dednik (erb) normalnemu zakladu moral odrajtati 4 gold., če je bil iz stanú prelatov ali gospodov, — 2 gold., če je bil iz stanú vitezov, odličnikov (honoracijorov) in trgovcev, — 1 gld. pa, če je bil iz stanú rokodelcev (profesionistov), mestjanov ali tržanov (purgarjev) ali kmetov. C. k. dvorni dekret od 1. decembra 1788. leta je to odločbo razširil tudi na zapuščine vojakov, tako, da generali imajo normalnemu zakladu odrajtati 4 gold., — oficirji od štaba s polkovniki (oberstarji) vred 2 gold., — oficirji od stotnika in ritmojstra nazaj pa 1 gold. Deželni odbor v soglasji s c. kr. deželnim šolskim svetom je tedaj gledé na potrebe naših ljudskih šol sklenil stopiti pred sl. deželni zbor z načrtom take deželne postave.

Da pa deželni odbor po številkah dokaže, da nam je silna potreba seči po novih virih, po kterih bi pritekalo več pomoči šolstvu našemu, naj v kratkih črticah pred vsem razložimo statistiko ljudskega našega šolstva v vseh obzirih. (Potem poročilo na drobno popisuje sedanji stan ljudskega šolstva, povzet iz zanesljive knjižice g. Lapeine-ta; za tem razlaga poročilo zgodovino normalnega šolskega zaklada ter pravi:) Normalni šolski zakladi so se ustanovili pod cesarico Marijo Terezijo iz mnogovrstnih virov, za vsako deželo posebej; gospodarstvo teh zakladov je bilo izročeno „deželnim šolskim komisijam“. Izprva so šolski zakladi imeli namen, snovati normalne (Normal-), in s pomočjo deželnih doneskov tudi okrožne glavne šole (Kreishauptschulen) za to, da se v teh šolah odgajajo učitelji ljudskih šol; če pa je normalni šolski zaklad dosti premožen, da se podpira ž njim tudi naprava nižih ljudskih šol, za ktere skrbeti so imele občine dolžnost pa tudi grajščine jim pomagati. Nadrobne določbe o normalnem šolskem zakladu kaže „politische Schulverfassung“ od leta 1805. Po takem se razvidi, da normalke in okrožne glavne šole so večidel zajemale pomočke iz tega šolskega zaklada, in da odtod izvira tudi njegovo ime „Normalschulfond“. Potreba, čedalje bolj razširjevati pripravnico (preparandijo) učiteljev ljudskih šol, pa je bila vzrok, da se je normalni šolski zaklad obračati začel samo normalnim šolam in le izjemoma tudi drugim glavnim šolam (pri nas na Kranjskem normalki v Ljubljani in pozneje začasno glavni šoli Idrijski). Tako se je prvotni namen šolskega zaklada odtegnil vsem drugim glavnim šolam (Hauptschulen), ki so potem postale lokalni šolski zavodi, enaki drugim ljudskim šolam, ki jih vzdržujejo občine. Po postavi od 14. maja 1869. leta, ktera določuje učna pravila ljudskih šol je namesti poprejšnje normalke in preparandije v Ljubljani stopila po potrebah sedanjega časa predrugačena pripravnica ljudskih učiteljev združena z ljudsko šolo, ki služi za vadnico, da vidijo pripravniki, kako se podučuje v ljudski šoli. Vsled §. 67. omenjene postave je država vzdržavanje te šole na-se vzela. Po takem se je glavni prvotni namen normalnega šolskega zaklada premenil, in v smislu §. 66. omenjene postave je normalni zaklad „izključivo namenjen potrebam javnih ljudskih šol“ tako, da proračune vsako leto določujejo deželni zbori, deželni šolski sveti na podlagi teh proračunov dajejo navkaznice za iplačevanje, deželni odbori pa imajo v svoji shrambi in v svojem oskrbstvu ta denar. Dohodek normalnega šolskega zaklada vsakoletni je bil zdaj okoli 9812 gold. Očividno je, da s tako ubogim zakladom ni mogoče na nobeno stran šolstvo pospeševati. Da bi le nečimurnost tega kriva bila, da nimamo še potrebnih šol in da so učitelji vedno še revno plačani, to ni res; vsaj večidel je pomanjkanje premoženja ali celó revščina kriva, da občine ne morejo novih šol zidati, že obstoječih razširiti in učiteljev bolje plačevati. Deželni zaklad kranjski pa si skor vse svoje premoženje mora iskati le v davkovskih prikladah, ker naša dežela nima obilnih lastnih dohodkov, kakor jih imajo druge dežele. V takem položaji smo tedaj prisiljeni misliti na pomnoženje šolskega zaklada po tej poti, ki nam ga samo ministerstvo z gori omenjenim dopisom kaže. Res, da tudi odrajtovila od zapuščin so prav za prav davek; al vendar med vsemi davki najmanj občutljiv davek je ta davek in večkrat ga odrajtujejo dedniki, ki se smejajo. Po izkazkih, ki jih je deželni odbor prejel od c. kr. davkarij, so znesle zapuščine na Kranjskem 1868. l. 2,232.365 gold., 1869. l. 2,385.574 gld., 1870. l. 2,295.819 gld. Ako znesek tistih, ki bi normalnemu šolskemu zakladu morale dati en odstotek, cenimo na 2,000.000 gold., bi se po takem za šolske potrebščine, in sicer v prvi vrsti za zboljšanje letne plače učiteljem ljudskih šol, kjer jih revniše občine same dostojno plačati ne morejo, — potem za zboljšek mirovine (penzij dosluženih ali onemoglih učiteljev, in za pripomoč pri zidanji novih ali pri razširjenji že obstoječih ljudskih šol morebiti pridobilo na leto in dan okoli 20.000 gold. našemu normalnemu šolskemu zakladu.

Po vsem tem je prišel načrt nove postave na vrsto in po kratki debati sprejela se je sledeča

Postava za vojvodstvo Kranjsko o uravnavi doneskov od zapuščin k normalnemu šolskemu zakladu.

§. 1. Od vsake zapuščine, ki se je obravnala pri kaki kranjski sodniji ali pri kaki drugi v to obravnavo postavno poklicani oblasti, se ima, počenši od tistega dne, kedar ta postava moč zadobí, donesek enega odstotka čiste zapuščine normalnemu šolskemu zakladu Kranjskemu odrajtovati.

Nasproti temu pa se od tega časa ne odrajtuje več dosedanji donesek normalnemu zakladu.

§. 2. Ta donesek odrajtati imajo dedniki (jerbi) dolžnost, zato pa imajo tudi pravico, da en odstotek za-se utrgajo od zneska ali vrednosti volila (legata).

§. 3. Oproščene tega doneska so:

a) vse dedščine, volila in ustanove, ki so na korist kranjskim javnim ljudskim in srednjim šolam;
b) vse take zapuščine, od kterih po volji oporoke kranjski normalni šolski zaklad toliko ali pa še več dobí, kakor bi dobil po razmeri te postave;
c) vse take zapuščine, ktere po odštetih dolgovih, ki se imajo iz njih poplačati, ne dosežejo 300 gold.

§. 4. Vsi normalnemu šolskemu zakladu iz zapuščin dohajajoči doneski se smejo, dokler postava kaj druzega ne zapové, kot tekoči dohodki rabiti in v smislu §. 66 državne postave od 14. maja 1869. za namene javnega ljudskega šolstva obračati.

Ustanovljanje dotičnega proračuna spada z ostalimi dohodki normalnega šolskega zaklada v oblast

deželnega zbora, — nakazovanje na podlagi proračuna deželnemu šolskemu svetu, — shramba in uprava tega zaklada pa v področje deželnemu odboru.

§. 5. Pobirajo se pa ti doneski v smislu ministerskega ukaza od 8. novembra 1850. leta; v ta namen imajo c. k. okrajne sodnije vsacega pol leta izkaze napraviti o vseh v preteklem pol letu za odmerjenje davščine dovršenih zapuščinah, od kterih se je izkazalo, da se je pri davkariji donesek k normalnemu šolskemu zakladu odrajtal, ter imajo te izkaze v kontrolo deželnemu računovodstvu izročiti.

Poročilo deželnega odbora o tem, da se stroški takih cest, ki so se napravile zato, da se po njih vozi do železnice gorenske, je bilo cestnemu odseku izročeno, v kterega so bili voljeni Kozler (prvomestnik), Pintar, Jugovic, Zupan, dr. Poklukar, Zagorec in Murnik. Potem se je potrdil predlog deželnega odbora, da se za razširjenje Glavarjeve bolnišnice v Komendi dovoli 11.500 gold., isto tako so se potrdili predlogi finančnega odseka (poročevalec dr. Poklukar) o računskih sklepih in proračunih ustanovnih zakladov. Kar se tiče ustanóv (štifteng) za dijake (študente), je pač malo ktera dežela, ki bi jim dajala toliko podpore kot kranjska, kajti premoženje tega zaklada znaša še veliko čez 400.000 gold. — V imenu finančnega odseka poroča poslanec Murnik o novi uredbi plače uradnikov in služabnikov deželnih, ki se je brez zdatnega obloženja deželnega zaklada razmerila pravično; petletnice (Quinquenalzulagen) so poboljšek, ki se dandanes večidel vpeljuje. — Dalje posl. Murnik poroča o prošnji podobčine Narinske o razdelitvi železničnega denarja; prošnja se je vslišala. — V imenu peticijskega odseka poroča poslanec Pintar o prošnji Metličanov. Metličanje prosijo, naj bi se zarad sila slabe letine vsaj polovica zemljiškega davka odpisala. Odsek nasvetuje, naj se ta prošnja z najtoplejšo besedo priporoči c. kr. deželni vladi, ki o tem razsoja. Posl. Kramarič poprime besedo in iz lastnega prepričanja gorko podpira ta nasvèt, rekši, da res v velikih nadlogah so prebivalci vsega okraja Črnomaljskega. Vinska trta tako slabo kaže, da kdor je lani dobil 100 veder, jih bo letos komaj deset in še te mnogo slabše; debelača komaj deseti del obeta, isto tako zelje, repa, proso in krompir. Vrh tega se dela železnica iz Karlovca v Reko in mnogo hlapcev popušča dozdanji posel in gre k železnici, kmet in grajščak nimata delavnih močí. Kot zastopnik Črnomaljskega okraja prosi tedaj prav srčno, da bi se ondotnim prebivalcem iz teh razlogov odpisal zemljiščini davek. — Potem se predlog sprejme enoglasno.

Poslednja točka je bila volitev deželnega odbornika in dveh namestnikov. Deželnega odbornika je volila skupina poslancev mest in trgov in pa kupčijske zbornice. Ker poslanca Jugovic in Kotnik nista volila, je bilo le 5 volilcev, od kterih je Murnik dobil 4 glasove; Murnik, ki je v tej skupini tudi volilec, je svoj glas dal dr. Poklukarju. Po takem je Murnik bil izvoljen. Za namestnika sta enoglasno bila izvoljena kanonik Kramar in Svetec.

V 8. seji je v imenu vseh poslancev dr. Bleiweis stavil vprašanje na c. kr. vlado: ali je postava zarad učnega jezika v ljudskih šolah že potrjena, in če ne, ali se je nadjati, da bode še pred koncem sedanjega zborovanja? in ali se vpelje že letos utrakvistična vredba na gimnazijah kranjskih in realki ljubljanski? Ces. namestnik obljubi odgovor. — Na prošnjo občin pod Komendo spadajočih se dovoli za zidanje nove ljudske šole 500 gold. na pripomoč. — Enoglasno se je sprejel proračun za posilno delalnico in zaklada za zemljiško odvezo za leto 1872. Naposled se rešijo 3 peticije.

Dopisi.

Iz Gorice 8. okt. —d— Včeraj 7. dne t. m. je prišel na svetlo 1. list novega italijanskega tednika „L' Isonzo". Vrednik mu je E. Jurettig. (Tedaj še lista ne morejo izdajati brez — „ič-a"!) Sicer pa ta gospod —ič je slamnik; za njim so drugi duhovi. List bo „liberalen"; meril sosebno na ljudski poduk; politiko le podredno gonil; posebno pa povdarjal, ne vem, ali svoje ali Goričanov italijanstvo. — Čas pa je, da so spravili naši Lahi en časnik na noge.

Iz Vrhnike 5. okt. — Radovedni smo vendar, ali ima še kter c. k. okrajni sodnik v Avstriji toliko opravila, kakor ga ima naš gosp. Mulej, ki še toliko časa nima, da bi šel k maši na imendan Njegovega Veličanstva našega cesarja. Menili so tedaj sem pa tje drugi uradniki, da gospoda sodnika gotovo zarad kake nenadne bolehnosti ni bilo v cerkev, al iz cerkve prisedši najdejo gospoda v pisarni globoko zamišljenega pri kupčijskih korespondencah. Na vprašanje, kako to, da ga v cerkev ni bilo, jim prestrašen in za ušesi se praskaje z navadno svojo prislovico odgovorí: „Ja, hudiča!" — pozabil sem. Če bi bil takrat gosp. Mulej pri sodnijskih aktih sedel, morebiti bi se bil spomnil svojega gospoda in cesarja, al zamišljen v mnogovrstne kupčijske listine se človek lahko spozabi! Nekteri so mislili, da bode gosp. Mulej to pozabljivost popravil s tem, da na Vrhniki nenadoma osnova kako osvečavo, kajti že poprej je neki predsedniku c. kr. deželne sodnije gosp. dr. Lušinu, ki je nekoliko preiskaval njegovo barantijo, pri vprašanju, čemu da ima toliko sodčekov kamnenega olja v vinskem kletu, povedal odkritosrčno: „für die Beleuchtung". Memogredé pa, častiti bralci „Novic", ne moremo si kaj, da vam ne bi oznanili, kako da je še pri vsem tem izvrsten kazenski sodnik naš gosp. Mulej. Znano je namreč, da je zadnja leta krompir gnjil; našega gospoda sodnika je ta krompirjeva neposajenost tako razsrdila, da ga je do letos vsako ljubo leto zapiral v „keho" št. 6 — ljudje pravijo, da tu straši — s trdnim prepričanjem, da bode on užugal ne pa hudomušni krompir; letos pa, hvala Bogú, ga ni djal več v zapor, in kmetje smemo veseli biti, da mu je vsaj enkrat to nesrečno gnjilobo iz glave zbil gosp. Mulej.

Iz Ljubljane. — Vsi potrti pobešajo glave ustavoverci ljubljanski, kajti da bodo „fundamentalni članki", ki jih je z adreso prinesel deželni zbor Češki, taki, kakor so, ni se nadjal noben centralist. Zato s zobmi škripljejo zdaj ter unisono kričijo z dunajskimi in drugimi enacimi listi: „vse je proč: pravo je proč, svoboda je proč, edinstvo je proč! — 300 let nazaj smo pahnjeni; — tak „rajhsrat", ki bi imel te zahteve Češke razpravljati, ni legalen; raji v pekel ko v tak rajhsrat!" Tako plat-zvoná bijejo nemčurski centralisti, ker čutijo, da njihovega gospodstva je konec. Nam pa so zahteve Českega zbora mila zarija federalizma, jako željno pričakovanega, in če tudi ne smemo zabiti vprašati se: kakošna bodo nam finančna bremena vprihodnje? vendar vemo tudi to, da se ne bode ukazovalo nobeni deželi, da bi se s zvezanimi rokami predala novi državni vredbi. Centralistom na tolažbo pa tudi eno povemo na uhó, in sicer to-le: Leta 1849. je dr. Mühlfeld — profet Vaš — načrtal ustavo za Avstrijo, obstoječo iz §. 230; ta načrt govorí o „Gesammtstaat" in „Theilstaaten", o veliki avtonomiji posamesnih dežel in ravnoprav-

nosti vseh narodov. In menda prav iz tega načrta §§. 7. 21. so Čehi vzeli v svoj načrt nektere določbe; §. 7. se na priliko glasí tako: „Der Gesammtstaat führt den Namen: „der Kaiserstaat der vereinigten Länder von Oesterreich“ — in §. 21.: „der Kongress besteht aus dem Senate und dem Repräsentantenhause“. Čujte, ustavoverci! tako je že pred 22 leti mislil Vaš Mahomed — dr. Mühlfeld? Mar hočete Vi dandanes izdajalci biti njegovih principov?! ali mar smete preklinjati njegove kostí v grobu?! — Kakor iz gotovih virov slišimo, bode cesar sprejel predloge Českega zbora ter jih v razpravo dal „rajhsratu“, v kterega bodo poklicani poslanci vseh dežel in v kterega za to pridejo tudi poslanci Českega deželnega zbora, da se ondi sklene nova — federalistična — ustava Avstriji. „Ta „reichsrat“ bode tedaj, ako se srečno vse dožene, zadnji po dosedanji obliki — in potem „requiescat in pace“!

— Vsled kljubovanja 13 „ustavovernih“ poslancev, ki niso hoteli v letošnji deželni zbor priti, unidan v deželnem našem zboru sklenjena postava, da zgubí poslanstvo, kdor brez dopusta izostane ali poklican ne pride, je že od cesarja potrjena.

— Deželni šolski svèt je te dni predlagal c. kr. ministerstvu nauka, naj — ker razpis zdaj ni več mogoč — profesúro na ljubljanski gimnaziji podelí profesor Žakelj-nu na Reki, in profesúro na novomeški gimnaziji prof. Žepiču v Varaždinu. Ako ministerstvo pritrdi, dobimo spet dve izvrstne filologične močí v domovino nazaj.

— (*Konecletne skušnje v živinozdravniški šoli*) bodo 18. in 19. dne t. m. dopoldne od 9. do 12. ure, popoldne pa od 3. do 5. Preskušnje so očitne; prijatelji kmetijskega napredka naj pridejo tedaj poslušat.

— (*Nova knjižica*) „Kranjsko ljudsko šolstvo“ spisal J. Lapajne, bivši učitelj v Idriji, zdaj v Ljutomeru, dobiva se pri pisatelju in knjigarju J. Giontini-ju v Ljubljani. Cena 30 kr. — Z dobro vestjó lahko rečemo, da noben rodoljub na Kranjskem, kdor ima srce za ljudsko šolstvo, ne more biti brez te knjižice, ki mu pred očí stavlja celo šolstvo kranjsko. Zato živo priporočamo to zanimivo izvrstno delce g. Lapajne-ta vsem prijatlom šolstva.

— (*Nova prikazen na ljubljanski realki.*) Drage „Novice“, povejte nam, kaj to pomenja, da so nam naši otroci, ki smo jih ravnokar zapisali v ljubljansko realko, poslali pisma, v kterih od nas zahtevajo, naj jim podpišemo in potem nazaj pošlemo list, ki se glasí tako-le: „Ich wünsche, dass mein Sohn N. N. vom Unterrichte der slovenischen Sprache befreit werde“.

V imenu več slovenskih starišev.

Odgovor vredništva. To interpelacijo izročujemo sl. deželnemu šolskemu svetu, naj on resno razsodi: ali po takem načinu, ki stariše moti, da mislijo, da morajo podpisati tak list, ravnateljstvo realke ne lovi starišev na limance nemčurske?

— (*Iz pisma gosp. misijonarija Pirca*), ki ga je 86letni starček nedavno pisal svojemu prijatelju g. F. Schmid-u iz Rich-Praerie v severni Ameriki, povzamemo sledeče vrstice: Z velikim veseljem se zahvaluje v tem pismu za poslane mu sadne peške, ki jih bode dal saditi v svoji novi fari, kjer ni ne enega sadnega drevesa, čeravno je zemlja jako ugodna sadjereji. Po želji ondašnjega gubernijalnega senatorja g. Remsey-a je dal svojo slovensko knjižico „Kranjski vrtnar“ prestaviti v nemški jezik v poduk tamošnjim prebivalcem. Tako bodo slovenske peške in slovenske bukve prvi temelj sadjereji položile v severnem kraji amerikanske države Minesote. Za svoj važni poklic še vès goreči starček, piše dalje, da je vodenico, ki ga je pred 2 letoma hudo prijela, srečno prestal, pa tudi neki napad mrtvuda; slabe so sicer — pravi — njegove telesne močí, a vendar vesel in zdaj še precej zdrav oskrbuje svoja farna opravila vsaki dan jako zadovoljen s svojimi dušicami.

— (*Tretja letošnja slovenska predstava*) v deželnem gledališči ljubljanskem bo v nedeljo 15. oktobra. Igrala se bo prvikrat burkica „Sam ne vé, kaj hoče“ in pa znana burka „Tat v mlinu“, ktera je pred dvema letoma, ko je bila zadnjikrat igrana, zeló dopadla. — Četrta predstava v mesecu oktobru bo v torek 24. oktobra.

— (*Zadnja gledališka predstava slovenska*) nam je prinesla izvrsten prevod jako fine in pikantne šaloigre „Zabavljica“ imenovane gospé Lujize Pesjakove. Škoda pa, da predstava se ni vjemala s prestavo. „Eno uro doktor“ pa se je spet dobro vršila. Gospod Blaž Bolešić, čarovniški umetnik hrvaški, je v svojih predstavah med prvo in drugo igro posebno to izpričal, da ima jako močne zobé. — Govoreči o slovenskih gledaliških predstavah naj omenimo še to, da — kakor nekoliko dni popred nekega igralca nemškega — je c. k. policija tudi g. Nolli-a obsodila na 60 gold. globe zato, ker je šaljivo pesmico zapel o „trinajsterici“ nemških poslancev naših, ki je pa popred ni cenzuri naglasil. Gosp. Noli bo kmalu bogat mož, ako je vsak njegovih koupletov 60 gold. vreden! Gosp. Noli se je pritožil zoper to previsoko taksiranje svojih pesem. Sicer pa je vsa štrofica tako nedolžna „harmlos“, kakor Nemec pravi, da more strašiti le take, ktere je nekdaj strašilo onih 700 Hrvatov.

— (*Poziv.*) Pevska šola v ljubljanski čitalnici in pevske vaje za moški in ženski zbor začenjajo se pod vodstvom pevovodje g. Valente prihodnji teden, in sicer: pevska šola za gospode 11. dne t. m. ob 8. uri zvečer, pevska šola za gospodičine 12. dne t. m. ob 6. uri zvečer, vaje pevskega zbora gospá in gospodičin vsak četrtek od 7. do 8. ure zvečer, vaje za moški zbor bodo vsak torek in petek od pol 8. do 9. ure zvečer. — Kdor želí se izuriti v pevski šoli, v kteri se podučuje brezplačno in pozneje pridružiti se pevskemu zboru čitalničnemu, naj blagovoli oglasiti se v omenjenem času pri pevovodji.

Čitalnični odbor.

Denarni zapisnik Matice slovenske.

Pri XXII. odborovi skupščini so bili v Matico sprejeti naslednji udje.

A. med ustanovnike:

Gospod Francelj Bartol, učitelj na realki v Varaždinu plačal	50	gold.
„ A. Z. plačal	50	„
Slavna gimnazijska knjižnica v Mariboru plačala	43	„
Slavni Slavjanski dobrodelni komitet v Sankt Peterburgu plačal	100	„
Z doneskom za 1869., 1870. in 1871. leto:		
Gospod Štajer France, gimnazijalec v Ljubljani	6	„
Za 1869. in 1870. leto:		
„ dr. Hoffer Edvard, profesor na vél. realki v Gradcu	4	„

Kursi na Dunaji 10. oktobra.

5% metaliki 57 fl. 75 kr.	Ažijo srebra 118 fl. 40 kr.
Narodno posojilo 68 fl. 30 kr.	Napoleondori 9 fl. 47 kr.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.